

УДК 271.2-747 : 347.2 (477.85) „17”

М. М. Гнидка,
здобувач кафедри релігієзнавства та теології Чернівецького національного
університету ім. Юрія Федьковича

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВОСЛАВНОГО РЕЛІГІЙНОГО ФОНДУ ТА ЙОГО РЕГЛАМЕНТ

У статті розглядаються принципи діяльності Православного релігійного фонду та зміст “Духовного Регламенту”, як фундаментального документа, що регулював його роботу та узаконював секуляризаційні заходи Австрійської влади. У дослідженні характеризується даний регламент, що також впорядковував зовнішнє церковно-освітнє життя краю та всі його внутрішні аспекти.

Ключові слова: Православний релігійний фонд, духовний регламент, церква, секуляризація, монастирі, майно, маєтки, єпископ, священики, ченці.

Деятельность Православного религиозного фонда и его регламент

В статье рассматриваются принципы деятельности Православного религиозного фонда и содержание “Духовного Регламента”, как фундаментального документа, который регулировал его работу и легитимировал секуляризационные меры Австрийской власти. В исследовании характеризуется данный регламент, который также упорядочивал внешнюю церковно-образовательную жизнь края и все его внутренние аспекты.

Ключевые слова: Православный религиозный фонд, духовный регламент, церковь, секуляризация, монастыри, имущество, поместья, епископ, священники, монахи.

The activity of the Orthodox religious fund and its regulation

In the article the author reviews the principles of Orthodox religious fund activity and the content of “Spiritual Regulation” as the fundamental document that regulated its work and legitimized secularizational actions of Austrian authorities. In the research it is characterized the given regulation, as a document that also organized outside church and educational life of the region and all its internal aspects.

Keywords: Orthodox religious fund, spiritual regulation, church, secularization, monasteries, property, estates, bishops, priests, monks.

Перехід історичної території Буковини від молдавського господаря до австрійського імператора знаменується великими переминами

в Православній церкві краю, яка й так знаходилася не в найкращому становищі. Це передусім визначається низьким рівнем освіти духовенства, а в деяких випадках й її відсутністю. Владика, що очолював єпархію не міг одноосібно навести лад у колах білого духовенства, навести лад у маєтках, якими в той час володіла церква та впорядкувати монастирське життя. Виходячи з цього, єпископ прохає імператора конфіскувати власність церкви, взамін на щомісячне утримання священників. Тому актуальними сьогодні залишаються питання діяльності та функцій Православного релігійного фонду, що був створений з секуляризованого монастирського майна для регулювання церковних процесів на території буковинського краю. Фонд, як новоутворена релігійна інституція австрійської влади, став помічником єпископа у формуванні, впорядкуванні та укріпленні Православної церкви на теренах Буковини. Він чітко вказував на кількість майна, яким повинен був володіти кожен монастир і визначав плату за службу священнослужителів. Цей факт є важливим у наш час і вимагає вирішення низки питань, пов’язаних з діяльністю різних релігійних інститутів. У час анексії Буковини Австрією такі питання були вирішені утворенням Православного релігійного фонду, який брав на себе зобов’язання виконувати потреби економічного характеру в церкві та освіті, насамперед утримувати штат священників та ченців.

Досліджуючи діяльність єпархіального фонду, який діяв на основі виданого австрійським імператором Йосифом II “Духовного Регламенту”, автор ставить за мету розглянути зміст даного документа і принципи впровадження його в життя церкви. Це дає можливість автору поставити перед собою завдання вивчити релігійний фонд, як якісно-дієвий управлінський апарат всередині церковної організації, що діяв за приписами цісарської постанови. Адже утворення Православного релігійного фонду, як вважає Степан Смаль-Стоцький, було найважливішою справою австрійської влади на Буковині. Це свідчить про позитивні настрої населення щодо секуляризаційних дій уряду відносно церкви, адже через невідповідну поведінку священнослужителів не мали авторитету серед народу, а православ’я занепадало.

Виняткове значення для дослідження діяльності Православного релігійного фонду на теренах Буковини становлять документи державного архіву Чернівецької області, зокрема це фонд № 321, де знаходиться “Постанова Придворної Військової Ради Австрії про створення Православного релігійного фонду Буковини (1786)” або так званий “Духовний Регламент”. Саме даний документ врегулював всебічну діяльність новоствореного релігійного органу.

Значний науковий інтерес у діяльності фонду становить вивчення наукових праць, періоду перебування території Буковини у складі Австрії як вітчизняних, так і закордонних науковців. Українськими авторами наукових студій, які досліджували історію буковинського краю, а зокрема й звертали увагу на діяльності фонду, є В. Ботушанський [2], М. Чучко [16], С. Яремчук [17]. Відповідно автори наукових праць досліджували соціально-економічний аспект у діяльності фонду, принципи фінансування будівництва церков та місце фонду у функціонуванні Православної церкви на Буковині. З більш пізніх дослідників виділяють С. Смаль-Стоцького [13], який започаткував дослідження історії Буковини видавши працю “Буковинська Русь. Культурно-історичний образок” у 1899 р. У VIII розділі зазначеної праці “Перші висші заклади наукові на Буковині” здійснюється впорядкування справ церковних та утворенню релігійного фонду австрійською владою.

Серед російських дослідників варто відзначити В. Мордвінова [9] та ігумена Гедеона [4]. Зокрема Мордвінов В., досліджуючи православну церкву на Буковині, звертає увагу на скорочення числа духовенства та поділу парафій між ними у відповідності за “Духовним Регламентом”. Ігумен Гедеон у свою чергу перелічує кількість закритих монастирів та їхню експропрійовану власність австрійською імперією.

У зв'язку з румунською окупацією краю та тотальною румунізацією, кількість україномовних досліджень значно зменшилась. Найпомітнішою науковою роботою стала опублікована 1928 р. у Харкові монографія Г. Піддубного [10] “Буковина, її минуле і сучасне”. В цій роботі автор звертає увагу на життя в монастирях, залишених імператорським урядом та наведенні дисципліни у господарських та майнових справах.

Найстарішою історіографією з даної проблеми є австрійська. Започаткував її рукопис першого австрійського військового адміністратора (генерала) Буковини Габріеля фон Сплені – “Опис Буковини”. Його цінність полягала не тільки у відомостях історичного змісту, але й у тому, що це був своєрідний план адміністративно-правового реформування краю у всіх його сферах. Нажаль після цього за 100 років не вийшло жодної помітної буковинознавчої дослідницької чи описової праці, в якій би аналізувались питання всебічного розвитку краю. Найважливішим моментом в діяльності генерала Буковини для цього дослідження є те, що він прагнув конфіскувати церковне майно, призначивши церкві стале утримання. Про це свідчить його прохання в меморандумі від 1772 р.

В утворенні та діяльності Православного фонду визначальною була релігійна площина, адже майно, що в результаті секуляризації повинно скласти капітал фонду було власністю церкви. Тому автор відзначає, що першопричиною, якою керувався імператор щодо утворення Православного релігійного фонду є прохання з боку православної церкви краю від імені його настоятеля єпископа Досифея Херескула та генерала краю Г. фон Сплени. Єпископ 5-го серпня 1782 р. пише до генерального командування у Львові, що готовий відступити майно Радівецького єпископства цісареві взамін за утримання церкви та штату священиків. Однак в процесі відділення церковного майна, сталося непорозуміння. Єпископ хотів віддати тільки майно в Кіцмані, Лашківцях, Суховерхові, Кліводині, Давидівцях, Гаврилівцях і Хлівиці, а собі залишити маєтки в Радівцях, Новоселиці та Говорній. Але 8-го жовтня 1782 р. цісар секуляризував всі названі маєтки, які і започаткували створення релігійного фонду. Імператор розумів позитивні моменти для Австрії у справі конфіскації церковного майна Буковини. І вже 19 червня 1783 р. він заявив про зменшення числа монастирів, а їх власність розпорядився взяти в адміністрацію, з якої пізніше утворити православний фонд. В результаті цього уряд заклав монастирі: Гореча, Мамаївці, Хрещатик, Замостя, Бабин, Лука, Петрівці (жіночий). У 1785 р. під управлінням уряду перебували всі монастирські маєтки [13, с. 65–66].

Завершивши секуляризаційні заходи, імператор Йосиф II 29 квітня 1786 р. видав “Духовний Регламент” або “Розпорядження про упорядкування діяльності духовних, церковних і шкільних установ на Буковині”, в якому крайовий правитель (імператор) оголошувався захисником і покровителем цього народу і постановив, що правління і використання фонду, призначеного тільки для кліру і школи, залежить від монаршого розпорядження. За імператором залишалося право вибирати Буковинського єпископа, а священиків вибирала адміністрація краю. Останні також мали реєструвати акти цивільного стану, прищеплювати вірним підкорятися цісарю та оголошувати в церкві видані ним закони та урядові приписи [16, с. 79]. Ця інструкція була оновлена найвищою ухвалою від 10 грудня 1869 р.

“Духовний Регламент” чітко врегулював функції фонду: використання зібраних коштів на потреби церкви і школи, але, на жаль, протягом всього існування фонду регламент неодноразово порушувався, або в подальшому не виконувався взагалі. Цього ж року Буковина на адміністративному рівні була приєднана до Львова, і управління Православним фондом Буковини також перенесено у Львів.

Прибутки фонду значно зменшилися, а те, що залишалося, було поглинуте чималою адміністрацією. Тільки 1810 р. управління знову передано військовій адміністрації і було введено систему оренди маєтків [2, с. 140].

Відповідно до розпорядження у Буковині залишалися тільки три монастирі – Путна, Драгомирна і Сучавиця, в кожному з яких могли проживати до 25 осіб, решту обителів закрили. Три жіночі монастирі ліквідували повністю. 6 вересня 1785 р. закрили Манявський скит у Галичині, який був опорою православ'я і завдяки якому воно втрималося в Галицькій Русі аж до кінця XVII ст. Скиту належали маєтки в Сучавиці, Мамаївцях і Ревному, які були конфісковані. Ченцям з Манявського скиту в 1648 р. на “вічні часи зі всіма селами, винницями, вигонами й доходами” віддано Сучавицький монастир. Скит отримав право на десятину від усіх прибутків з міста Чернівці, кілька сіл, винниці, млини, пасіки тощо. Усе майно скиту відійшло до Буковинського релігійного фонду. Ченці останнього острівка православ'я в Галичині знайшли притулок у буковинських монастирях. До Сучавицького монастиря було передано найцінніші реліквії з Маняви: срібний хрест з частиною хреста Господнього, мантию та ігуменський жезл [13, с. 66–67].

У своїй праці **“Історія Православної Церкви на Буковині”** ігумен Гедеон наводить точний список буковинських монастирів, володіння яких і склали власність єпархіального фонду Буковини. Він посилається на дані румунського дослідника Аарона Пумнула у виданому у 1865 р. в Чернівцях на румунській мові творі “Короткий огляд 267 монастирських маєтків, з яких утворився єпархіальний фонд православної Церкви на Буковині”. У ньому зазначається, що з перелічених монастирів найдавнішим є монастир Молдовиця (чоловічий), заснований у 1401 р. молдавським господарем Олександром “Добрим” і потім відновлений у 1532 р. молдавським господарем Петром VI Рарешом. У володінні цього монастиря знаходилося 54 помістя. За ним слідують монастирі: Петрауца (жіночий), заснований у 1456 р. Стефаном V “Великим”, господарем молдавським, який володів 2 маєтками; монастир Путна (чоловічий), заснований тим же господарем у 1466 р., що мав у власності 59 маєтків; Воронець (чоловічий), заснований ним же у 1480 р. і володів 10 маєтками; Гумора (чоловічий), заснований також Стефаном V у 1491 р. і який володів 19 маєтками; монастир Святого Іллі (чоловічий), заснований у 1540 р. молдавським господарем Петром VI Рарешом і володів 12 маєтками; Сучавиця (чоловічий), заснований у 1578 р. Георгієм Могилою, єпископом Радівецьким і братом його Єремієм Могилою, тодішнім

великим поміщиком Молдавії, і володів 25 маєтками; Драгомирна (чоловічий), оновлений в 1602 р. єпископом Радівецьким Анастасієм Кримковичем із 19 маєтками; Солка (чоловічий), що заснований в 1615 р. господарем молдавським Стефаном XI, з благословення архієпископа Сочавського і митрополита Молдовлахійського Анастасія Кримковича, з 15 маєтками; Мамаєшти (жіночий), заснований між 1658–1670 рр., як вважають, Марією Потоцькою, дочкою господаря молдавського Єремії Могили, із 9 маєтками; Гореча (чоловічий), вважають, що він заснований в 1712 р. одним з ченців, ім'я якого залишилося невідомим, із 14 маєтками. У 1766 р. цей монастир був відновлений при ігумені Артемонію. Цьому монастирю імператриця Катерина II жалувала значну суму грошей та у 1773 р. для нього був вилитий новий дзвін на монетному дворі, влаштованому російськими військами на лівому березі Прута під час першої турецької війни [6].

Далі перелічуються такі монастирі: Іллієшти (чоловічий), заснований у 1737 р. боярином Ісоческулом, який володів 5 маєтками; Лука (чоловічий), заснований у 1747 р. капітаном Афанасієм Цинтою і володів 1 маєткою; Березниця (чоловічий), заснований ним же, який володів 1 маєткою; Жадова (чоловічий), заснований у 1750 р. Герасимом Владом із 4 маєтками; монастир Хрещатик (чоловічий), заснований у 1768 р. братами Михайлом і Костянтином Талпою, великими землевласниками (резешами), що володів 2 маєтками; монастир Остра (чоловічий), заснований 1776 р. ченцем Натаном Калмуцкі з 1 маєткою; Броскоуци (чоловічий), заснований у 1778 р. Ігуменом Кассіаном із 2 маєтками; монастир Волока (жіночий), заснований Костянтином Донічем; монастир Вижниця (жіночий), заснований Костянтином Туркулом; монастир Корібніца (чоловічий), заснований 4 резешами – Стефаном Журжаваном, Іоною Теотулом, Георгієм Томассенном і Стефаном Чередгудулом; монастир Замостя (чоловічий), заснований поміщиками селища Замостя; монастир Бабин (чоловічий), ім'я засновника не збереглося. У цьому списку – ще п'ять монастирів, заснування яких не датовано. Однак відомо, що вони володіли по одному маєтку. А також Великий Скит, що знаходився на території Галичини, заснований у 1607 р. дочкою господаря молдовлахійського Марією Потоцькою, на виконання даної нею перед Богом обітниця на той випадок, якщо б Господь допоміг її чоловікові, в той час гетьману польському Стефану Потоцькому, повернути молдавський престол його законному спадкоємцю Костянтину Могилі (забраного у нього його дядьком Симеоном Могилою). Ось такий вичерпний список кількості секуляризованих (267) маєтків у зазначених монастирях [6].

Ченці вище названих 3 діючих обителів не закритих австрійською владою, які перевищували 25 осіб, і монахи інших монастирів були примусово відправлені за штат. Їм було дозволено розміститися в монастирі Молдовиця, який став тимчасовим, поки не помруть всі тамтешні ченці. В результаті таких дій багато монахів перейшли в Молдову у діючі монастирі. Такі дії уряду обґрунтовувалися у регламенті тим, що ченці вважалися неробами. Документ повідомляв, що для суспільного блага жителів краю монастирі повинні бути перетворені в такі місця, що б служили не “притомом дармоїдів”, які отримували зарплатню з фонду за рахунок інших необхідних потреб. Більшість монастирів перетворились у богодільні. Уряд хотів зробити обителі місцем, де б священники, які не могли служити за станом здоров’я або від старості, приймали чернечий постриг і знаходили собі тут притулок і харчування.

Регламент забороняв залишати у монастирі іноземців та тих ченців, що прийняли чернечий постриг за кордоном. Постриг можна було прийняти чоловікам після 24-річного віку, які закінчили початкову школу, після збору багатьох довідок та 3-річного “іскусу”, які володіють якимсь ремеслом. Контроль за прийомом покладался на світську владу. Також заборонялося ченцям займатися світськими справами: торгівлею, виноробством, скотарством, землеробством, городництвом, грошовими операціями. Будь-яка угода, пов’язана з придбанням майна, вважалася недійсною [17, с. 197–198]. Набуте майно через заповіти чи пожертви мало бути відписане в єпархіальний Православний фонд, а кошти за різні треби чи богослужіння не повинні були переходити у власність монастиря. При накопиченні 100 флоринів вони повинні були відсилатися в касу єпархіального фонду. Ці ж правила стосувалися й майна, принесеного вступниками у число братії. Послушникам, які не хотіли продовжувати життя у монастирі, дозволялося покинути його та отримати своє майно назад. Різноманітні проступки ченців обговорювалися на загальних зборах монахів і винна особа мала право оскаржити їх рішення у Консисторії, але за необґрунтовану апеляцію кара подвоювалася. Покаранням, як правило, було позбавлення волі, в залежності від важкості проступку. Якщо чернець здійснював громадянський злочин, то він підлягав юрисдикції світського суду [9, с. 121]. Отже регламент дисциплінував монахів і залишив за ними тільки безпосередній їх обов’язок – відправлення богослужіння та молитовне спілкування з Богом.

Постанова регулювала статус консисторії Буковинської єпархії та богословських шкіл й складалася з 5 розділів. Впровадження в життя “Духовного Регламенту” було доручено губернатору Буковини ге-

нералу Енценбергу і Буковинському єпископу Досифею Херускулу. Зміст цього документу було доведено до відома духовенства імператором ще за рік до його підписання. Управління релігійним фондом австрійський уряд залишив за собою [8, с. 150].

Згідно з “Духовним Регламентом”, усі монастирі утримувались за рахунок релігійного фонду. Кожному монастирю було надано город, фруктовий сад і 120 бджолиних вуликів. Ченці мали право ловити рибу у близьких до монастиря потічках, за рахунок фонду утримувати небагато худоби та мати в розпорядженні сім чоловік прислуги. Майно монастирів описувалося в інвентарній книзі в двох примірниках, один з яких зберігався в монастирі, інший – у консисторії. Настоятель вів прибутково-видаткову книгу, яку щорічно наприкінці жовтня подавав у консисторію. Через обмеженість штатів ченці, що виявилися зайвими, розміщалися у монастирях Молдавії. Черницям, монастирі яких були ліквідовані, дозволялося носити чернечий одяг і проживати в родичів або в інших місцях. Жити групами монахию заборонялося. У монастирі Петрауци залишилося 14 престарілих монахинь, але прийом нових не дозволявся, так само, як і у чоловічому – Молдавиця [10, с. 99].

“Духовний Регламент” призначав виплату річної ренти ченцям у такому розмірі: настоятелі отримували плату 460 флоринів (гульденів), вікарії отримували 260 флоринів, ченці – 210 флоринів. Звичайно з часом їх платня зросла (у 70-х роках): настоятелі – 1.200 гульденів та 300 на прийом відвідувачів, вікарії – 600 гульденів, ієромонахи з богословською освітою – 420 гульденів, без освіти – 300 гульденів, іродиякони, монахи і послушники – 299 гульденів [9, с. 85].

Реформовано було також парафіяльне духовенство. При єпископі Досифею, як говорить В. Ботушанський, у Буковинській єпархії було 408 священників. Після реформування залишилось 269 парафій, хоча “Духовний Регламент” визначав тільки 180 [2, с. 140]. За даними перепису 1780 р. у краї було 382 священники і 89 дияконів [1, с. 32]. За відомостями військового генерала Г. фон Сплєні на Буковині було 415 осіб білого духовенства, що обслуговували 241 парафіяльну церкву та 86 дияконів [14, с. 40]. Кількість священників, як зазначалося в регламенті, залежала від величини парафії. Так, у Чернівцях, Сучаві і Довгопіллі було 104 священники. На парафіях, що налічували не більше 150 дворів, призначалося по одному священнику, де було не більше 250 дворів – по два, а де більше 250 дворів – по три священники. Єпархіальному архієрею дозволялося по мірі збільшення кількості населення збільшувати в окремих парафіях кількість священнослу-

жителів. Єпархія була розділена на шість протоієрейських округів. Окружні протоієреї обиралися з парафіяльних священиків [11, с. 4].

Священнослужитель, за вимогами “Духовного Регламенту”, повинен бути бездоганним у житті, місцевого походження, австрійським підданим, лояльним до австрійської влади, не молодшим 25 років і отримати рукоположення від місцевого єпископа. Окружні протоієреї вибиралися з місцевих священнослужителів та зобов’язувались проводити інспекцію парафій свого округу не менше 4-х разів на рік. Ремонт церков та підтримання їх в належному стані було обов’язком місцевої влади і землевласників, яким в такому разі надавалося право патронату. Документ забороняв священикам збори добровільних пожертв, придбання у власність нерухомості, торгівлю худобою та вином, відвідування корчем. Духовний регламент визначав також і кількість свят, які мали відзначатись урочистим богослужінням: це всі дванадцять свята, Пасха і великих Святих. Із місцевих святих на Буковині особливо шанувались Святий мученик Іван Сучавський та преподобна Параскева [12, с. 69]. Але мощі Івана Нового (Сучавського) були вивезені польським королем Яном Собеським з території Буковини 1685 р. до м. Стрий, пізніше до монастиря у м. Жовква. Коли Йосиф II 14–16 червня 1783 р., вперше перебуваючи на території Буковини, відвідав монастирі в Сучаві, наказав повернути мощі Івана Нового. 30 червня 1783 р. відбулося перевезення мощів з м. Жовкви до Сучави, Іван Сучавський знову став покровителем Буковини [5, с. 11].

“Духовний Регламент” покладав на парафіяльних священиків обов’язок проводити катехизацію населення, відвертати його від забобонів, навчати парафіян поваги до влади, оголошувати урядові розпорядження і вести записи про життя парафії. Під час нещастя священик повинен був відвідувати своїх парафіян і клопотати перед владою за тих, хто мав бути підданий якому-небудь покаранню. При цьому не можна було давати привід для звинувачень у втручанні у світські справи. Прояви великої неповаги до священика, так само як і до монаха підлягали суду консисторії. Коли ж неповага носила громадянський характер, то розгляд справи підлягав цивільному суду [13, с. 51].

За виконання треб священиками була визначена певна сума, яка змінювалася за різних умов. Згідно з “Духовним Регламентом”, усі треби ділилися на дві категорії. До першої належали: шлюб, хрещення, сповідь, похорон немовлят, видача свідоцтв тощо. До другої – освячення будинків, води, виніс тіла покійників, молебні, панахида, замовні літургії та ін. Плата залежала як від категорії треби, так і від матеріального стану парафіянина. З цією метою всі парафіяни були

поділені на три розряди залежно від величини земельного наділу. Парафіянин першого розряду повинен був платити у 2–3 рази більше, ніж другого, і у 4–6 разів більше, ніж третього.

У подальшому впровадженні постанови або “Розпорядження про упорядкування діяльності духовних, церковних і шкільних установ на Буковині” уряд довів чисельність приходських церков до 207. Чисельність приходських священиків лімітувалася (255 чол.), а посади дияконів ліквідовано. Регламент надавав кожному православному священикові 44 морги (0,57 га) земельного наділу. Ділянки, якими користувались парафіяльні священики, та все їхнє нерухоме майно звільнялися від податків. Збирався тільки невеликий податок на користь архієрея й окружного протоієрея. Два дні з кожного двору парафіяни були зобов’язані працювати на землі священика. У тому випадку, коли священик набував собі якийсь інше майно, то воно оподатковувалося на загальних підставах. Заштатне духовенство отримувало половинний земельний наділ і могло займатися тваринництвом зі звільненням від податків. Усі священнослужителі звільнялися від військових обов’язків. Як уже зазначалося, дияконські посади в єпархії були скасовані, тому диякони призначалися дяками, співцями і паламарями. При наявності вакантних місць заштатні священики мали першочергове право на них. Коли священик не займав запропоноване йому місце протягом 4-х тижнів без поважних причин, його назавжди позбавляли такого права і зачисляли у громадянському відношенні до світських осіб. Це правило не стосувалося священиків, які перебували за штатом по старості чи хворобі [4, с. 50].

Відповідно до постанови, у консисторії головував єпархіальний єпископ та призначав її членів за погодженням із цивільною владою. Якщо місцева влада не погоджувалася, справа передавалася імператору. Утримувалась консисторія на кошти єпархіального фонду. Богослужіння потрібно було здійснювати з належними урочистістю та величністю. В окремих випадках для нагляду за порядком при богослужінні залучалась поліція. На прилеглий до храму території заборонялись ярмарки, торгівля алкогольними напоями й інша подібного роду спекуляція. За порушення стягувався штраф у розмірі 1–2 флорини. У питаннях віри Буковинський єпископ зобов’язаний був звертатися до Карловацького митрополита, який також розглядав апеляції духовних осіб, по справах яких було винесено судові рішення єпархіального архієрея [15, с. 10].

Таким чином утворившись, церковно-релігійний фонд складався переважно з лісів, орних полів, рибних ставків і торгових закладів.

Землі фонду становили майже 20% території всієї Буковини (понад 200 000 га) [7, с. 5]. Усі багатства церкви, як згадувалося раніше, були від того, що в Молдові православ'я було державною релігією і молдавські воєводи робили щедрі пожертви церквам. Частина маєтків на території Буковини та всі на території Молдови були продані, а виручені кошти створили основний капітал фонду. Іншу половину фонду склало нерухоме майно, яке за рахунок здачі земель у оренду також приносило значний прибуток [17, с. 200]. На кінець 30-х рр. XIX ст. у власності фонду знаходилось 255 тис. га землі, а на кінець XIX ст. – 271 тис. га, з яких 253 тис. га лісу і пасовиськ, 18 тис. га ріллі [3, с. 90].

Під час формування Православного релігійного фонду у церкви було секуляризовано 260 об'єктів нерухомого майна та 7 маєтків Радівецького єпископського дому (Радівці, Кіцмань, Лашківка, Суховерхів, Кліводин, Давидівці і Рогізна). Колишні маєтки Радівецької єпархії, які залишилися за кордоном і які не вдалося обміняти, як було вже сказано, австрійський уряд розпорядився продати, а виручені кошти (61 тис. флоринів) поставити на відсоткову ставку у банки [2, с. 140].

Отже, утворивши Православний релігійний фонд, австрійська монархія зробила його на Буковині власником більш ніж п'ятої частини усіх земель краю, і від нього почало залежати більшість сільського населення.

Варто також зазначити, що позитивною стороною даної проблеми було саме створення фонду, який був здатний підтримувати та розбудовувати православну церкву на Буковині, підтримувати освіту, маючи на це значні кошти. Монастирі такої можливості не мали, адже в одних було чим підтримувати належну роботу обителів, в інших кошти на це були відсутні. Австрійська влада саме через створення фонду врегулювала свої незаконні секуляризаційні дії, переводячи їх у площину законності. Це була негативна сторона діяльності нової влади у краї, яка у недалекому майбутньому перетворила релігійний фонд формально у державну структуру, що працювала на потреби Австрійської імперії.

Підсумовуючи, потрібно сказати, що утворився Православний релігійний фонд під час перебування на кафедрі єпископа Досифея Херескула, до формування якого він також вклав свою лепту. На плечі єпископа Досифея лягло впровадження в життя “Духовного Регламенту”, що регулював правові дії новоутвореної інституції. За його єпископства фонд повністю сформувався і розпочав свою діяльність. На кошти єпархіального фонду впорядковувалися монастирі, дисциплінованишим стало життя. Почалося будівництво нових церков,

зміцнилося та укріплювалося становище священників у матеріальному плані, покращився рівень їхньої освіти. Виданий Йосифом II “Духовний Регламент” у свою чергу забезпечив порядок у церкві загалом, а священники почали належно виконувати свої обов’язки та завойовувати належну повагу у населення.

Список використаних джерел та літератури:

1. Військова адміністрація Буковини. – Держархів Чернівецької обл., ф. 29, оп. 1, спр. 8, арк. 32.
2. Ботушанський В.М. Православний релігійний фонд Буковини (1786–1918 рр.): соціально-економічний аспект / В.М. Ботушанський // Питання історії України. Збірник наукових праць. – Чернівці, 2011. – Т. 14. – С. 139–154.
3. Буковина: історичний нарис / За ред. С.С. Костишина. – Чернівці: Зелена Буковина, 1998. – 416 с.
4. Гедеон (Губка). История православной церкви на Буковине в период вхождения Буковины в состав Австрийской империи (1775–1918) / Гедеон (Губка) иером. – Сергиев Посад, 1996. – 72 с.
5. Жуковський, А.І. Буковина: її минуле і сучасне / А.І. Жуковський. – Зелена Буковина: Видавнича стрілка “Час”, 1993. – 117 с.
6. Губка, В.И. История Православной Церкви на Буковине в период вхождения Буковины в состав Австрийской империи (1777–1918 гг.) [Електронний ресурс] / В.И. Губка. – Режим доступу: http://www.pp-stsl.ru/pages/pp-listok/bukovina_istor/02.html
7. Клим’юк, Ф. Буковинська Православна Церква. Релігійні тексти / Ф. Клим’юк. – Чернівці, 1971 – 25 вересня. – С. 5.
8. Можарівський, В. Православна церква на Буковині. Доба митрополії сер. ХІХ – І пол. ХХ ст. / В. Можарівський. – Чернівці : Зелена Буковина, 2006. – 216 с.
9. Мордвинов, В. Православная церковь в Буковине (в Австрии) / В. Мордвинов. – СПб., 1874. – 139 с.
10. Піддубний, Г. Буковина. Її минуле і сучасне / Г. Піддубний. – Харків : ДВУ, 1928. – 55 с.
11. Полянко, О. З Радівців у Чернівці / О. Полянко. – Буковина, 2002. – 13 лютого.
12. Скорейко, Г. Православ’я на Буковині: фактор єдності чи розбрату (др. пол. ХІХ – поч. ХХ ст.) / Г. Скорейко / Науковий вісник Чернівецького університету. – Чернівці : ЧДУ, 1996. – Вип. 6–7. – С. 81–95.
13. Смаль-Стоцький, С. Буковинська Русь / С. Смаль-Стоцький. – Чернівці : Руська Рада, 1897. – 294 с.
14. Сплени, Габріель. Опис Буковини=Beschreibung der Bukowina / Габріель фон Сплени / Пер. з нім., передмова і коментар О.Д. Огуя, М.М. Сайка. – Чернівці : Рута, 1995. – 110 с.

15. Ткачук, І. Церковно-релігійне життя / І. Ткачук. – Буковина ; Париж, 1956. – Т 7. – С. 18.

16. Чучко, М.К. “И взять Бога на помощь”: Соціально-релігійний чинник в житті православного населення північних волостей Молдавського воєводства та австрійської Буковини (епоха пізнього середньовіччя та нового часу) / М.К. Чучко. – Чернівці : Книги ХХІ, 2008. – 368 с.

17. Яремчик, С.С. Нарис історії Православної Церкви на Буковині / С.С. Яремчук / Світильник. – 2001. – № 9. – С. 170–209.